

Läänemaa, Virumaa ja Saaremaa põlisrahvaste koostöökogu võttis vastu Eesti Vabariigi territooriumil elavate põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni, mis tugineb põlisrahvaste enesemääramisõigusel.

## **Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni alusel territooriumil elavate põlisrahvaste õiguste**

### **DEKLARATSIOON**

Meie, ennast põlisrahvastena määranud rahvad, viidates rahvusvaheliselt põlisrahvaste õiguste kaitseks vastu võetud dokumentidele:

- Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni Põlis- ja hõimurahvaste konventsiooni, ILO 169, 27.06.1989
- ÜRO Põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni, 13.09.2007
- Euroopa Parlamendi resolutsiooni Maailma põlisrahvaste õiguste rikkumise, sealhulgas maa hõivamise kohta, 03.07.2018

Peame kohaseks lugeda need dokumendid edasiselt õigusselgust loovaiks Eesti põlisrahvastele ning riigiõiguslikult siduvateks Eesti Vabariigile ja selle omavalitsustele, ning loeme nendega arvestamist kõikvõimalike poliitikate, strateegiate ja arengukavade loomise ning kehtestamise lahutamatuks osaks.

Meie, deklaratsiooniga ühinenud suveräänsed põlisrahvad, elades oma Maadel enne ajaloost tuntud riikide teket, enne meid tabanud vallutusi ja enne ajaloost tuntud riigipiiride kehtestamist meie rahvaste ja Maade üle, deklareerime järgmist:

Oleme oma Maade rahvad kihelkonnarahvaste liitudena, kelle olemasolu, identiteeti, elukorraldust ja organiseeritust omas ajas rõhutab ajalugu ja kinnitavad 800 aastat tagasi 52 meie Maade nimel subjektidena sõlmitud lepingud võõraste ja vallutajatega, kes lepingute osapooltena esindasid meie naabreid, tolleaegset maailma suurvõimu Rooma Paavsti Innocentius III, Taani kuningat ning teisi siin vallutusi korraldanud institutsioone.

Nende lepingute osapooli loetledes ja nende sisu kaaludes saame kinnitada praeguse Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni alla kuuluval territooriumil vähemalt 14 ajalooürikutes märgitud ja suveräänsete Maadena tuntud maariigi olemasolu, kelledest Saaremaa, Läänemaa, Virumaa, Rävala, Harjumaa, Järvamaa, Sakala ja Ugandi sõlmisid iseseisvate subjektidena lepinguid, ning Alempois, Nurmekund, Möhu, Vaiga, Jogentagana ja Valgatabalve, kelle kohta pole küll säilinud viiteid iseseisvatele lepingutele, kuid kelle tähtsust see ei kahanda, vaid aitab mõista nende sarnast suhet lepinguid omavate Maade ja võõraste vahel.

Tegemist oli meie rahvaste Maariikide konföderatsiooni kuuluvate Maadega, kelle nimel peetud võitlused ja sõlmitud lepingud hoidsid aastasadu alles mälestust iseolemisest ning ei lasknud ka edasistel vallutajatel vähemalt moraalselt tunda ennast meie Maade täieõiguslike valitsejatena.

## Meie Maade teadaolevad lepingud vallutajatega

|                 |            |             |
|-----------------|------------|-------------|
| <b>Ugandi</b>   | 1208-1224  | 6 lepingut  |
| <b>Sakala</b>   | 1211-1223  | 10 lepingut |
| <b>Järvamaa</b> | 1216-1226  | 7 lepingut  |
| <b>Virumaa</b>  | 1219- 1226 | 4 lepingut  |
| <b>Rävala</b>   | 1219       | 1 leping    |
| <b>Harjumaa</b> | 1211-1226  | 6 lepingut  |
| <b>Läänemaa</b> | 1215- 1226 | 6 lepingut  |
| <b>Saaremaa</b> | 1215-1261  | 10 lepingut |

Nende lepingute jõudu kinnitab kõigi uute vallutajate igakordne vajadus varasemate lepetega arvestada ja loomulikult tegid kohapealsed valitsejad kõik, et oma õigusi suurendada ning meie rahvaste omi vähendada. Aga isegi veel 300 aastat tagasi – 500 aastat peale meie alistamist – pidid kohalikud valitsejad meie Maade järjekordsele uuele vallutajale oma truudust vandudes otsima suurvõimu Vene Keisririigi tuge, et kahandada talurahva seisuses olevate rahvaste säilinud lepingulisi õigusi. Nii sündis uus õigus, mis on tuntud Liivimaa rüütelkonna Maanõunike Kolleegiumi 1739 aastal väljastatud Roseni deklaratsioonina järgneva sisuga:

- talupoeg on juba maa vallutamisest alates pärisori;
- mõisnik võib teda kohelda oma äranägemisel;
- nii talupoeg kui tema varandus kuuluvad mõisnikule;
- mõisnikul on õigus talupoega pärandada ja müüa;
- talupoegade koormised pole seadusega piiratud.

Aegade möödudes ja vallutajate vaheldudes rauges algsete lepingute jõud, kehtestusid võõrad arusaamad tavadest, kommetest, õigusest ning haldusjaotusest. Asuti looma uut õigust ja muutma meie Maade ajaloolisi piire, kuid see kõik ei suutnud lõplikult kustutada mälust aega, mil meie rahvad ise korraldasid oma elu ja olid ise osaks meie Maast, kellega me koos elasime ja kelle andidest elatusime.

Meie Maad koos oma rahvastega kaotasid ajas tähendust, kuid mitte kõigi jaoks ja mitte lõplikult. Rahva kollektiivses mälus säilis läbi aja ühtekuuluvustunne kihelkonnarahvastena oma ajalooliste kihelkondade maadel ja piires, sel määral, mis vallutajate ülemvõimu tingimustes võimalikuks osutus.

Esimese ilmasõja käigus, Vene Keisririigi lagunemisel tekkinud segadustes, avanes meil uus võimalus kui Venemaa Ajutine Valitsus oli 1917 aastal sunnitud tunnustama keskvalduse võimetust hallata pealetungiva Saksamaa sihtmärgiks olevaid kubermange ja vajadust reformida neid eelkõige kubermangurahvastest moodustatavate väeüksuste loomiseks Vene keisrarmee demoraliseerumise tõttu.

Meie, oma Maade põlisrahvad, oleme korduvalt pidanud kaitsma oma rahvaste huve kas relv käes või rahumeelseid võimalusi kasutades. Seda nii võõraste poolt meie Maade õigusruumi toodud valitsemiskordadele poolt kui vastu.

Ajas ja kultuuriruumis, mis oli meile peale surutud vallutajate pärandina, tekkis meie rahvastel ellujäämise võimalus. Meie Maade rahvad, keda võõrad on tundnud eestlaste ühisnimetuse all, said lagunevas Vene Keisririigis, Venemaa Ajutise Valitsuse poolt loodud Eestimaa kubermangus 24. veebruaril 1918 Eestimaa Ajutise Maanõukogu kaudu välja kuulutada Manifesti kõigile Eestimaa rahvastele.

Järgnenud võidukas Vabadussõjas loodud riik oleks võinud anda meie Maade rahvastele võimaluse me ajalooline Maade Liit taastada näiteks Shveitsi konföderatsiooni korraldatuse eeskujul. Seda kahjuks ei toimunud, sest keset Esimesele ilmasõjale järgnenud arvukat rahvusriikide teket kiirustasid Eesti Vabariigi poliitilised liidrid riigile võimalikult ruttu välist tunnustust hankima. Seepärast eelistati Eesti Vabariigi loomisel järgida Suures Prantsuse Revolutsioonis sündinud Vabariigi sarnaselt kõigi inimeste ja rahvaste vendlust ja võrdsust rõhutavat ning seeläbi kõigi jaoks ühetaolisele kodakondsusele tuginevat unitaarriigi mudelit.

Järgnes Põhiseaduse kiirustav vastuvõtmine Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920 ilma rahvahääletuseta ning suurriikide tunnustuse otsimine sama aasta sügisel Genfis toimunud Rahvasteliidu täiskogu koosolekul (seda Pariisis 1920 a. trükitud [kaardimaterjali](#) alusel). See toimus olukorras, kus Vabadussõda oli läbi saamas ja Eesti Vabariigi kodanikest ligi 90% olid põlist verd ning teadsid enda põlvnemist oma kodukihielkondade rahvastest, kelle omad nimetused olid neile kõigile teada ja tuntud.

Lühikesele, kahe ilmasõja vahel kestnud riikliku iseseisvuse ajale järgnes taas iseseisvuse kaotamine ning üle 50 aasta (kaks inimpõlve) kestnud elu okupantide poolt loodud Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis. Sel perioodil kujunes kollaborantidest eesti rahvale uus eliit, kes säilitas Nõukogude impeeriumi lagunemisel oma mõjuvõimu, seadustades selleks okupatsioonivõimude toimingud koos ENSV seadusandlusega.

Sellega moodustus 1992 aasta Põhiseaduse alusel riik, mille välis ja sisepiirid ei vasta 1920 aasta piiridele ning mille rahvastik koosneb ligi 40 % ulatuses võõrast verd inimestest. Selle riigi kodanikkond on avatud uutele tulijatele ja kodanikuõigustega eestlaseks võib olla igaüks. Selle riigi õigusruumis tähendavad eestlane ja eesti rahvus eelkõige kodanikkonda, kellest suur osa on kaotanud sideme oma päritoluga, vaenates põlisrahvaste õigusi sarnaselt võõrastega või enamgi.

See riik on rajatud meie Maadele, aga ei ole seni tunnustanud oma territooriumil kaitset vajavate põlisrahvaste olemasolu. See riik käitub ka kõiges muus meie Maid valitsenud võõrvõimude õigusjärglasena ning globaliseerunud maailmas levinud uute hoovuste esindajana oma seadusandluses, kultuuriparadigmas ja isegi sümbboolikas.

### **Eelnevat arvesse võttes ja põlisrahvaste õigustele tuginedes, teatame järgmist:**

- Elades oma rahvaste põlistel maadel Eesti Vabariigi kodanikena, oleme oma Maade põlisrahvad ja kuulume nende varasemasse asustuskihti;
- põlisrahvastena meil oma riik puudub;
- oleme väikesearvulised;
- riigis valitsev enamus elanikkonnast ei kuulu meie põlisrahvaste hulka või on oma teadmatuse ning enesekolonisatsiooni tulemusena omandanud uue ja põlisrahvast erineva identiteedi;
- meie kultuur, elukeskkond ja elulaad on ohustatud;
- eristume teistest, meid koloniseerinud, okupeerinud ning assimileerinud rahvaist ja riigis valitsevast enamusest;
- oleme rahvad, kellel on säilinud põlisrahvaile omane suhtumine meie Maadesse, mis ei ühti lääne ühiskondade omandi mõistega;
- oleme rahvad, kelle suhtumise ja huvidega arvestamata ning kelle vaba ja kaalutletud nõusolekuta ei saa toimuda ainsatki tegevust ei meie Maal, meie merealadel ega meie õhuruumis;
- meil on võõrandamatu õigus omale ajaloole ja õigus oma ajalugu oma rahvaste eluliste huvide kaitsel iseseisvalt tõlgendada;
- meil on õigus oma Maade maavaradele, metsadele, raieõigusele, loodusandidele, jahipidamisele, kalapüügile, põllu ja heinamaadele, ojadele, jõgedele, järvedele, kogukonnamaadele, pühapaikadele jms, kasutades ning kaitses neid kõiki meie elulisteks vajadusteks meie traditsioonide kohase vastutustunde ja hoolivusega;
- meil on õigus meie endi maakasutuse-, äri- ja majandusmudelitele;
- meil on õigus säilitada oma keeled ja meie lastel on õigus omandada haridust traditsioonilistes kodulähedastes väikekoolides;
- ei meie endi ega meie järglaste suhtes ei tohi korraldada assimilatsiooni teiste rahvastega ja me ei tohi olla sellekohase agitatsiooni elluviimise objektiks, ei kollektiivselt ega üksikisikutena;
- meil on õigus saada riigilt, riigiasutustelt, omavalitsustelt ja muudelt institutsioonidelt kõikvõimalikku abi oma eesmärkide saavutamiseks;
- meie poolt loodud esinduskogud omavad kõiki volitusi ja õigusi tegutseda käesolevas deklaratsioonis toodud eesmärkide ausaks ja kaalutletud esindamiseks.

### **Eeltoodut arvestades pöördume kõikide Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni alla jäävate Maade põlisrahvaste poole üleskutsega enesemääramisele ja selleks**

- organiseeruma oma Maa põlisrahvastena, pidades silmas vajadust oma põlisuse määramisel vastata põlisrahvaste õiguste kehtestamiseks vajalikele tunnustele oma kindla ajaloolise asustusala piires;
- võtma organiseerumise korraldamisel aluseks oma rahva asustusala 1920 aasta kaardimaterjali järgi, mille põhjal saavad kõik meie Maade rahvad kihelkonnarahvastena organiseeruda;
- võtma Põlisrahva enesemääramise korralduslikuks aluseks vähemalt kolme liikmega kihelkondade tuumrühmad, mille liikmeskond moodustub vastavalt järgmistele nõuetele:

1. Põlisrahvast inimesed, kelle vähemalt üks esivanem pärineb esindatavast kihelkonnast hiljemalt aastast 1924 (mil kaotati kihelkonnad).

2. Põlisrahvast inimesed, kellel on vähemalt kahe esivanema kaudu aastaks 1924 seos mõne teise Maa kihelkonnaga ja kes on ise 15 aastat järjest elanud esindatavas kihelkonnas.

3. Põlisrahvast inimesed, kelle päritolu mõne teise Maa kihelkonna kaudu on tõendatav 1924 aasta seisuga kahe esivanemaga ja ta omab lapsi esindatavasse kihelkonda kuuluva põlisrahvast põlvneva kaasaga.

Kihelkonna tuumrühma moodustanud inimesed on sellega taastanud kihelkonnarahva algupärase ja põlisrahva elukorraldust edasiselt võimaldava algatuse.

Tuumrühmal on kihelkonna põlisrahva õigusega alus arvata enda hulka neid inimesi, kes oma senise olemuse ja tegemistega on tõestanud enda kuulumist kihelkonna kogukonda.

Tuumrühmaga liitunud inimesed omandavad sellega kõik kihelkonna põlisrahva õigused ja kohustused.

Kihelkonnarahvas valib enda hulgast esindajad oma Maa esinduskogu töös osalemiseks.

Ennast põlisrahvaina määranud Maade rahvad õigustatud subjektidena, tunnustades vastastikku teineteise põlisrahvaste enesemääramise õigust ja tehes läbi oma esinduste igakülgset koostööd, loovad sellega õigusruumi, milles omandavad hoopis uue tähenduse mõisted maa ja rahvas, riik ja ühiskond, kogukond ja omavalitsus, demokraatia ja valitsemine.

Lisandub mõiste oma Maa põlisrahvas, rahvas, kes õigustatud subjektina omab enda esinduskogu koos kõigi vajalike institutsioonidega mida näevad ette põlisrahvaste õiguste ja maa hõivamise kaitseks vastu võetud rahvusvahelised normid, mille järgi on riigid kohustatud selles kõiges põlisrahvastele abi osutama.

Mitte midagi meie enesemääramisega kaasnevast ega käesolevast deklaratsioonist lähtuvast tegevusest ei saa vastavalt rahvusvahelisele õigusele käsitleda ega tõlgendada meie õigusi vähendavana ja meie õigusi esindavate inimeste alavääristamist põhjustavana.

Oma esivanematelt päritud õigusega oma Maade põlisrahvaste nimel

Saarlaste nimel

Kristjan Moora

Virulaste nimel

Rando Pajula

Läänlaste nimel

Lembit Tõns